

РОЛЬ «ІНШОГАЛУЗЕВИХ» ВИЗНАЧЕНЬ ПОНЯТЬ ДЛЯ ТЛУМАЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ ТА ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО- ПРАВОВИХ НОРМ

УДК 343.214(477)

Постановка питання. Системність законодавства передбачає, що визначення, яке наявне в акті однієї галузі законодавства, повинно враховуватися при тлумаченні поняття, позначеного тим же терміном, в акті іншої галузі. Правило, згідно якого: «Один термін позначає одне і те ж поняття», - визнається, здається, усіма доки мова йде про абстрактні матерії і ситуації, не пов'язані з конкретними життєвими обставинами та інтересами. Принаймні автору не доводилося зустрічати хоча б когось, хто заперечував наведену тезу.

Разом із тим, коли від філософських та формально-логічних узагальнень законодавці, криміналісти-теоретики та практики переходять до вирішення питань формулювання чи тлумачення конкретних статей кримінального закону та його застосування щодо окремих ситуацій, то поставлене питання вирішується вже не так однозначно. Далеко не завжди українським правниками вдається уникнути спокуси формулювати специфічні кримінально-правові поняття, позначаючи їх тим же терміном, що ним вже позначене відповідне поняття в актах інших галузей законодавства. Одним із прикладів є поняття «близька особа», якому надається близький, але далеко не тотожний зміст в законодавствах: кримінальному процесуальному, трудовому, антикорупційному та кримінальному матеріальному – у кожній із цих галузей існує свій і не співпадаючий повністю перелік осіб, яких слід відносити до «близьких». Відповідно, є намагання відкинути та проігнорувати законодавчі дефініції, які є в актах «чужої» галузі, що можна зрозуміти, але, ніяк не виправдати. Особливо, коли йдеться про законотворчість, в ході якої мають місце намагання не уніфікува-

ти термінологію та визначення поняття, а, навпаки, наповнювати новим змістом традиційні правові поняття, не гребуючи позначати їх певним усталеним терміном.

Таким чином, виникають не поодинокі випадки, коли одним і тим же терміном позначаються нехай і близькі, але не тотожні поняття. Понад те, навіть в чинних нормативно-правових актах є статті, які містять неоднакові визначення одних і тих же термінів. Ще частіше має місце стан, коли той чи інший термін має своє нормативне визначення в акті певної галузі законодавства, але позначуване таким же терміном поняття не сформульоване в акті іншої галузі. Звісно, що виникає питання, наскільки взагалі прийнятна така ситуація, як діяти за наявності суперечливих визначень, чи завжди можна покликатися на дефініцію, яка наведена в іншогогалузевому акті.

Відзначена проблема має принаймні три аспекти. Щодо законотворчості - вона прямо пов'язана з забезпеченням якості правових актів, зокрема, їх системності. Немале значення має і скорочення обсягу існуючої нормативної бази завдяки усуненні множинності законодавчих положень, присвячених дефініюванню одних і тих же понять. правозастосовному ключі її вирішення забезпечує стабільність правозастосування, правову визначеність, скорочення кількості підстав для оспорювання прийнятих рішень. Адже очевидно, що зацікавлена сторона буде покликатися на вигідне їй тлумачення, нехай воно і буде міститися в акті іншої галузі. У теоретичному ж плані, конче потрібне обґрунтування того, як належить діяти за наявності суперечливих законодавчих визначень та чи можливо і потрібно взагалі їх позбутися. Це тим більш важливо, що є спроби обґрунтувати наявність визначень, які відрізняються від вже існуючих у актах інших галузей, специфікою і важливістю кримінального права. Таким чином, існує небезпека того, що вакханалія з визначеннями та термінологічний хаос у українському законодавстві буде продовжуватися.

Останні розробки з поставленої проблеми. Доводиться констатувати, що, пори всю важливість і злободенність проблеми визначень термінів, які використовуються у кримінальному законі України, та, водночас, отримали свою дефініцію в актах інших

галузей законодавства, вона не отримала свого спеціального висвітлення. Разом із тим, окремі аспекти цієї проблеми аналізувала З.Загинець у своїй монографії, присвяченій кримінально-правовій герменевтиці, окремий підрозділ якої стосується законодавчих дефініцій та їх значенню для кримінально-правової герменевтики [1, с.128-161]. У цій та інших публікаціях З.Загинець послідовно відстоює підхід, згідно якого однаковими термінами позначаються одні і ті ж кримінально-правові поняття. Вона підтримує підхід, згідно якого визначення з інших галузей законодавства мають субсидіарне значення для кримінального права, тоді, коли певні поняття не розкриті у кримінальному законі. Г.Яремко, аналізуючи бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини Кримінального кодексу України, звертає увагу на роль дефініцій, наведених у відповідних актах для з'ясування змісту кримінально-правових заборон [2, с.79-193].

У публікаціях О.Дудорова розкривається значення для кримінального права дефініцій, які наведені в актах податкового законодавства [3, с.124-160], а М.Хавронюк зосередив у своїх публікаціях увагу на тому, як визначення антикорупційного законодавства використовуються при застосуванні відповідних кримінально-правових норм [4, с.11-47].

Водночас, автор не бере на себе сміливість назвати спеціальні публікації, у яких би висвітлювалися підстави звернення до визначень, які містяться у міжнародно-правових актах при застосуванні українського кримінального закону, умови та межі врахування при тлумаченні та застосуванні кримінального закону дефініцій галузевих українських законів, шляхи вирішення проблеми розбіжностей у визначеннях, які наведені у різних нормативно-правових актах, а також відповідні положення проекту КК України. Вказаним питанням і присвячена ця публікація.

Виклад основних положень. Проблема врахування визначень, які наведені поза кримінального закону – у актах інших галузей законодавства – має багато аспектів. Один із них стосується підстав та меж врахування дефініцій, які містяться у міжнародно-правових актах (звісно, маються на увазі ті, які є обов'язко-

вими для України – «успадковані» від УРСР чи СРСР, а також ратифіковані Верховною Радою України).

Відомо, що немала частина діянь, відповідальність за які передбачена в КК України, криміналізована на підставі міжнародно-правових зобов'язань нашої держави. Виконання цих зобов'язань у значній мірі пов'язане з уведенням термінології міжнародно-правових угод до українського кримінального закону, тобто, формулювання таких угод повністю або частково відтворюються у КК України. При цьому у міжнародно-правових актах зазвичай наводяться визначення використаних у термінів.

Слід відзначити, що міжнародно-правові акти чи не завжди передбачають обов'язок держав-учасниць встановити відповідальність за ті чи інші діяння у національному кримінальному законодавстві. Однак, не доводилося бачити таких, які б передбачали обов'язок відтворювати чи використовувати наведені у них роз'яснення термінів. Підхід же українського законодавця до використання (дублювання) роз'яснень, наведених у міжнародно-правових актах, неоднозначний:

- в деяких випадках відповідні визначення відтворюються у описових диспозиціях статей Особливої частини КК України чи примітках до таких статей (наприклад, у ч.1 ст.422 КК наведене поняття геноциду, а в примітці до ст.447 вказані ознаки найманця, як суб'єкта злочину);

- в інших випадках тлумачення термінів, наявні у міжнародно-правових актах, не наводяться (так, у ст.437 КК терміни «агресивна війна», «воєнний конфлікт», «агресивні воєнні дії» використовуються, але їх значення не роз'яснюється, хоча криміналізація таких дій фактично здійснене у відповідності з Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1974 р. №3314 «Поняття агресії», де наводяться відповідні дефініції).

У зв'язку з цим виникає питання, чи слід користуватися визначеннями, наведеними у міжнародно-правових актах та не відтворених у КК України? Це питання постало, зокрема, у практиці Верховного Суду України, коли у касаційних скаргах захисники, посилаючись на необхідність дотримання принципу правової визначеності, стверджували про неможливість притягнення їх

підзахисного до кримінальної відповідальності за ч.5 ст.27- ч.2 ст.437 КК України зокрема й через те, що в національному законодавстві відсутнє визначення поняття «агресивна війна». Саме на необхідність віднайдення відповіді на це питання вказувалося у листі судді Верховного Суду А.Чистика до Науково-консультативної ради при Верховному Суді про надання наукового висновку від 16.02.2021.

Є вагомі аргументи на користь того, що такі визначення слід враховувати, оскільки:

- міжнародно-правові акти, які Україна визнала для себе обов'язковими, є частиною національного законодавства. Тобто, ці акти мають таку ж юридичну силу, що й нормативно-правові акти внутрішньодержавного законодавства;

- підписуючи чи ратифікуючи відповідний міжнародний документ чи визнаючи їх обов'язковість для України в інший спосіб, наша держава надає юридичного значення усіх їх положенням (якщо не висловлені окремі застереження в установленому порядку), у тому числі й дефініціям;

- щодо термінів та їх визначень, наведених у міжнародно-правових актах, та одночасно наявних у актах національного законодавства, діє загальне правило, згідно якого однакові терміни позначають одні і ті ж поняття;

- відповідно визначення, наведені у міжнародно-правових актах, повністю поширюються на аналогічні терміни, вжиті у КК України;

- системний характер права (а частиною системи українського права є і правові норми, закріплені у міжнародно-правових актах), означає, що при відсутності того чи іншого правоположення у актах однієї галузі, належить скористатися нормами іншої галузі, де певна правова ситуація отримала своє вирішення. На цьому базується субсидіарність права – можливість звернутися за «допомогою» до норм іншої правової галузі (звісно, з урахуванням обмежень, які випливають зі специфіки галузевого правого регулювання, необхідності розмежування сфери дії окремих галузей тощо);

- кримінальне право не регламентує значної кількості тих відносин, які воно охороняє та які визначені у так званих актах регулюючого законодавства. Тому при застосуванні охоронних кримінально-правових норм неминучим є звернення до актів регулюючого законодавства, в тому числі і наведених там визначень;

- міжнародно-правові акти повною мірою можуть виступати такими актами регулюючого законодавства, які містять необхідні для застосування КК України визначення. Наявні у них дефініції мають застосовуватися в субсидіарному порядку

Таким чином, сукупність наведених доводів (а їх перелік, очевидно, можна продовжувати і розвивати) підтверджує, що дефініції, які містяться у міжнародно-правових актах можуть і повинні застосовуватися при встановленні змісту кримінально-правових понять, позначених в КК України аналогічними термінами.

Понад те, якщо виявиться наявність нетотожних визначень одного й того ж терміну в міжнародно-правових актах та українських нормативно-правових актах, перевагу слід надати дефініціям актів міжнародно-правових. Це випливає з загальновизнаного і неодноразово закріпленого в законодавстві України положення про пріоритет актів міжнародного права над правом внутрідержавним.

Ще один аспект проблеми врахування в кримінально-правовій сфері існуючих нормативних визначень, стосується того, як при тлумаченні та застосуванні кримінального закону України слід послуговуватися дефініціями, наведеними в іншогогалузевих актах.

Нормативно-правові акти різних галузей законодавства містять визначення значної кількості понять, які, водночас, є кримінально-правовими поняттями. Причому, переважно, вони позначені тими термінами, значення яких в КК України не розкривається.

Вище були наведені аргументи щодо прийнятності використання визначень, які містяться у міжнародно-правових актах, для з'ясування змісту відповідних кримінально-правових понять. Більшість із цих доводів можуть бути застосовані і при вирішенні

питання про прийнятність використання визначень, які наводяться у галузевих актах українського національного законодавства.

Системність законодавства, яка щодо національного права полягає у наявності ще більш міцних і яскраво виражених зв'язків між актами різних галузей, означає, що будь-яка конкретна правозастосовна ситуація оцінюється і вирішується на підставі не лише окремих законодавчих актів, а й усієї їх сукупності. У разі відсутності визначення певного терміна в одній галузі, але його наявності в іншому акті, така дефініція має бути прийнята до уваги.

Таким чином, встановлення змісту кримінально-правових понять, у тому числі й наскрізних, має відбуватися з використанням визначень, які наведені в актах інших галузей законодавства. Це стосується як тих ситуацій, коли диспозиція статті КК України містить пряму відсилку до акта іншої галузі (має місце так звана бланкетна диспозиція), так і тоді, коли такої прямої відсилки немає.

Не викликає сумніву, що про таке використання мова повинна йти насамперед тоді, коли відповідні поняття позначені і в кримінальному, і в іншому галузевому законодавстві одними і тими ж термінами. Лише за такої умови можна вважати, що йдеться про однакові поняття, які мають тотожний зміст.

Разом із тим, не можна виключати того, що однакові поняття в кримінальному та галузевому законодавстві позначено різними за формою, але однаковими за значенням термінами – повними синонімами. За такої ситуації можливе використання галузевих визначень і тоді, коли галузеве та кримінально-правове поняття позначені не тотожними термінами.

Чи не найбільш гострим питанням піднятої теми є те, чи можуть кримінально-правові визначення відрізнитися від іншогогалузевих?

Дефінітивні норми можуть міститися у нормативно-правових актах різних галузей законодавства. Не виключено, що одне і те ж поняття має різні визначення, зокрема в КК України та інших нормативно-правових актах.

У зв'язку з цим виникають питання, якій дефініції віддати перевагу, якщо:

– є різниця між визначеннями, вказаними в КК України та акті іншої галузі?;

– різні визначення є у кількох нормативно-правових актах різних галузей?

В основі вирішення першого питання має бути положення, закріплене у ч.3 ст.3 КК України, згідно якого кримінальна протиправність діяння визначається тільки цим Кодексом. Воно означає, що лише КК України може закріплювати ознаки складу злочину, сукупність яких дає підставу вважати діяння злочином. Таке законодавче формулювання не виключає того, що зміст цих ознак може визначатися з урахуванням положень, закріплених не лише в цьому Кодексі, але і в інших джерелах кримінального права. Однак, з нього, як видається, випливає те, що при міжгалузевій колізії, зокрема, наявності різних визначень, перевагу слід надавати тим, які закріплені у КК України - акті, який спеціально створений для регламентації питань кримінальної відповідальності.

Разом із тим, не можна виключати того, що з урахуванням дефініцій, закріплених у актах інших галузей, діяння, формально передбачене КК України як злочин, буде вважатися правомірним. Це, зокрема, матиме місце тоді, коли галузевий акт більш вузько визначає певне поняття, ніж стаття КК. За таких обставин, зміст відповідної ознаки складу злочину має встановлюватися з урахуванням галузевого акта, тобто, викладеному там визначенню має бути надана перевага. Вказане вирішення питання базується на наступних міркуваннях:

- системність права означає, що не може бути ситуації, за якої один нормативно-правовий акт (КК України) забороняє певне діяння встановлюючи за нього кримінальну відповідальність чи іншим чином погіршуючи становище особи, а інший – дає підставу вважати діяння таким, яке не охоплюється статтею кримінального закону або ж покращує становище особи;

- кримінальна протиправність діяння означає заборону його вчинення як статтею КК, так і нормами тих актів, які позитивно

регламентують відповідні відносини. Якщо діяння не є протиправним з позицій регулюючого законодавства, то воно не повинно визнаватися таким і з точки зору кримінального закону;

- неоднозначність, суперечливість правової регламентації (яка, зокрема, може полягати у наявності різних визначень одного й того ж поняття) не може погіршувати становища особи, щодо якої застосовується закон. За наявності колізії перевага надається правовому положенню, яке більш сприятливе для такої особи.

Дещо інший підхід пропонується щодо вирішення питання у разі відсутності визначення в КК, але наявності суперечливих чи, принаймні, неспівпадаючих дефініцій понять, які є одночасно кримінально-правовими, у нормативно-правових актах інших галузей. Видається, щодо цієї ситуації слід керуватися загальними правилами подолання правових колізій. Тобто надавати перевагу визначенням:

- наявним у міжнародно-правових актах, обов'язкових для України, над викладеними у актах національного законодавства;
- викладеним у актах, що мають вищу юридичну силу;
- наведеним у актах, прийнятих пізніше.

Не викликає сумніву, що наявність неспівпадаючих визначень у різних нормативно-правових актах є свідченням низької якості законодавства, його несистемності. Такого роду недоліки слід усувати в ході поточної правотворчості. А тим більше, не допускати їх появи за наслідками кодифікації.

Разом із тим, в ході підготовки проекту нового КК України, більшість членів Робочої групи з розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи, створеної Указом Президента України від 7 серпня 2019 р. № 584/2019 наполягли на наявності у ч.1 статті 1.3.1. «Значення основних термінів Кримінального кодексу України» такого формулювання: « 1. Терміни, вжиті у цьому Кодексі, які мають визначення в іншому законі, застосовуються відповідно до свого нормативного визначення, крім випадків, передбачених частиною 2 цієї статті». У частині ж 2 вказаної статті

наводяться визначення термінів, які використовуються в КК та мають наскрізне значення¹.

Це означає не що інше, як

- визнання того, що, за загальним правилом, при встановленні значення кримінально-правових термінів слід звертатися до визначень, наявних у законах України;

- допущення того, що навіть термінам, визначеним у інших законах, можуть даватися визначення у новому КК України;

- визнання можливості розбіжностей між визначеннями, визначеними в інших законах України, та сформульованими в КК України;

- порушення ніким не оспорюваного положення, згідно якого один термін позначає одне і те ж поняття, має єдине визначення;

- ігнорування того, що право становить собою систему у якій елементи однієї підсистеми (дефінітивні норми кримінального права) повинні узгоджуватися з елементами інших підсистем (дефінітивних норм інших галузей).

Наслідки реалізації такої законодавчої пропозиції передбачити не важко. Вже в момент створення нового КК України до нього можуть включатися формулювання, які не узгоджуються з визначеннями, наявними в інших нормативно-правових актах, що веде до порушення системності законодавства та є передумовою правової невизначеності, неоднозначності у вирішенні кримінально-правових питань, непродуктивних теоретичних дискусій. Якщо ж Кримінальний кодекс, який міститиме визначення, відмінні від дефініцій таких же термінів в інших законах, почне діяти, то спори щодо визначення відповідних понять перейдуть у практичну площину. Тобто, стануть підставою для оскарження рішень, прийнятих з урахуванням «невигідних» дефініцій, породять корупційні ризики тощо.

Вихід із цієї ситуації є і достатньо простий та очевидний – якщо виникає потреба сформулювати специфічне кримінально-правове поняття, яке б не підпадало під вже наявні у інших законах визначення, то його слід позначати іншим терміном. Тим

1 Кримінальний кодекс України (проект) <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/01/18/kontrolnyj-proekt-kk-17-01-2021.pdf>

самим зникнуть передумови для спорів, чи стосується те чи інше наявне визначення відповідного кримінального-правового поняття, позначеного певним терміном. Адже очевидно, що використання різних термінів передбачає і неоднаковий зміст відповідних понять.

Для того ж, щоб забезпечити в цій частині проєктований КК України від його спотворення в ході наступних змін і доповнень (як це сталося з чинним КК України 2001 р.), достатньо по новому викласти аналізовану частину 1 статті 1.3.1. проєкту:

1) виключити з неї слова «крім випадків, передбачених частиною 2 цієї статті».

2) доповнити цю частину новим реченням такого змісту: «Терміни, не визначені у інших законах України, мають у цьому Кодексі таке значення.».

Водночас, якщо виникне потреба сформулювати специфічне кримінально-правове поняття – відмінне від тих, які визначені в інших нормативно-правових актах – то його потрібно позначити іншим же терміном.

Маю надію, що більшість членів Робочої групи колись таки дослухаються до наведених аргументів.

Висновок. У ході тлумачення кримінального закону та його застосування слід керуватися існуючими нормативними визначеннями, включно з тими, що містяться в міжнародно-правових актах та актах інших галузей законодавства України. Поточна правотворчість, а, особливо кодифікаційна, має своїм важливим аспектом виявлення та усунення положень, які полягають у наявності не співпадаючих визначень одних і тих же термінів. За наявності ж розбіжностей у дефініціях, слід керуватися загальновищезначеними правилами подолання правових колізій. Радикальним же шляхом уявляється ревізія всього чинного законодавства України на предмет уніфікації термінології, позбавлення від повторень у визначеннях, усунення суперечностей у дефініціях. Очевидно, що саме з цього має розпочатися створення Зводу законів України, якого наша держава вже давно зачекалася.

1. Загіней З. *Кримінально-правовий герменевтика: монографія.* / З.Загіней. – К.: Видавничий дім «АртЕК», 2015. – 380 с.

2. Яремко Г.З. *Бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини Кримінального кодексу України: монографія* / Г.З.Яремко. – Львіа: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 432 с.
3. Дудоров О.О. *Ухилення від сплати податків: кримінально-правові аспекти: монографія.* / О.О.Дудоров. К.:Істина, 2006. – 648 с.
4. *Настільна книга детектива, прокурора, судді: коментар антикорупційного законодавства / за ред.. М.І.Хавронюка.* – К.: Дакор, 2017 – 522 с.
5. *Кримінальний кодекс України (проект)* <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/01/18/kontrolnyj-proekt-kk-17-01-2021.pdf>

Навроцький В.О. Роль «іншогогалузевих» визначень понять для тлумачення кримінального закону та застосування кримінально-правових норм

Аналізуються підстави звернення до визначень, які містяться у міжнародно-правових актах, при застосуванні українського кримінального закону. Охарактеризовано умови та межі врахування при тлумаченні та застосуванні кримінального закону дефініцій галузевих українських законів. Висвітлені шляхи вирішення проблеми розбіжностей у визначеннях, які наведені у різних нормативно-правових актах, та які потенційно впливають на застосування кримінального закону. Дана оцінка положенню проекту КК України, яке стосується співвідношення наведених у ньому дефініцій та визначень інших нормативно-правових актів.

У результаті дослідження зроблено пропозиції щодо того, що у ході тлумачення кримінального закону та його застосування слід керуватися існуючими нормативними визначеннями, включно з тими, що містяться в міжнародно-правових актах та актах інших галузей законодавства України. Поточна правотворчість, а, особливо кодифікаційна, має своїм важливим аспектом виявлення та усунення положень, які полягають у наявності не співпадаючих визначень одних і тих же термінів. За наявності ж розбіжностей у дефініціях, слід керуватися загальноновизначеними правилами подолання правових колізій.

Ключові слова: термін, визначення, міжнародно-правовий акт, кримінальний закон, закон іншої галузі.

Navrotsky V.O. The role of «non-sectoral» definitions for the interpretation of criminal law and the application of criminal law

The grounds for recourse to the definitions contained in international legal acts in the application of Ukrainian criminal law are analyzed. The conditions and limits of consideration in the interpretation and application of criminal law definitions of sectoral Ukrainian laws are described. The ways of solving the problem of discrepancies in the definitions, which are given in different legal acts and which potentially affect the application of the criminal law, are highlighted. An assessment is made of the provisions of the draft Criminal Code of Ukraine, which relate to the relationship between the definitions given in it and the definitions of other regulations.

As a result of the study, suggestions were made that the interpretation of the criminal law and its application should be guided by existing regulations, including those contained in international legal acts and acts of other branches of Ukrainian law. Current lawmaking, and especially codification, has an important aspect of identifying and eliminating provisions that are inconsistent definitions of the same terms. If there are differences in definitions, it is necessary to follow the generally accepted rules for overcoming legal conflicts.

Keywords: term, definition, international legal act, criminal law, law of another branch.

Савчук В.П.

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ІНСТИТУТУ КОРПОРАТИВНОГО СЕКРЕТАРЯ В УКРАЇНІ

УДК 347.168

Постановка проблеми. Інститут корпоративного секретаря вперше з'явився у Великій Британії наприкінці XIX ст. У першій половині XX ст. він був сприйнятий країнами англосаксонської правової сім'ї та іншими розвиненими країнами. Насьогодні корпоративний секретар забезпечує високий рівень корпоративного управління з допомогою дій, вкладених у мінімізацію агентського конфлікту, належне проведення корпоративних процедур, запровадження управлінських практик.

В Україні поки-що інститут корпоративного секретаря детально не регламентований. Його використання у товариствах рекомендується Кодексом корпоративного управління, стимулюється нормами, що регулюють порядок розміщення цінних паперів на організованих торгах. Однак чинна підзаконна нормативно-правова база досить розрізнена.

Стан дослідження. Окремі аспекти генезису правової регламентації інституту корпоративного секретаря був об'єктом наукових пошуків ряду вчених у вітчизняній науці серед яких варто відзначити, О.Р.Кібенко, Ю.В.Біляка, О.Шевчук, Ю.Ментух та інших. Та комплексного аналізу зазначеної проблематики не проводилося.